

ELEKTROKİMYA FƏSLİNİN TƏDRİSİNİN ƏTRAF MÜHİTİN MÜHAFİZƏSİ İLƏ ƏLAQƏLƏNDİRİLMƏSİ

T.Ə. Ağdamski, Ş.Ə. Məmmədova, E.M.Şəfiyeva

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

S.M.Abbaszadə

AMEA Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu

Elektrokimya fiziki kimyanın bir bölməsi olub kimyəvi və elektrik enerji formalarının qarşılıqlı çevrilmələrinin qanunauyğunluğunu, ion sistemlərinin fiziki-kimyəvi xassələrini, yüklü hissəciklərin (elektronların və ya ionların) iştirakı ilə faralar sərhəddi bölgəsində baş verən hadisələri öyrənir. Elektrokimyanın tədrisi iki bölmə istiqamətində aparılır. Birincisi elektrod prosesinin termodinamikası, ikincisi isə kinetikasındır. Burada eyni zamanda elektrokimyəvi proseslərin bir sıra başqa xassələri (özlülük, kimyəvi tarazlıq, solvatlaşma) öyrənilir və bioelektrokimya fotoelektrokimya, rodioelektrokimya, elektrokataliz kimi yeni sahələrinin yaranması üzərində dayanılır. Bu elm sahəsi istehsalatla bağlı olan və sürətlə inkişaf edən elektrokimyəvi proseslərin nəzəri əsaslarını təşkil edir. Məsələn elektroliz, elektrosintez, yəni məhluldan cərəyan keçdikdə elektrodalarda gedən kimyəvi proseslər, kimyəvi məhsulların alınması (xlorun, qələvilərin, nadir metalların, üzvi birləşmələrin elektrosintezi).

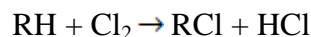
Elektrokimyanın ayrı-ayrı mövzularının tədrisi zamanı qeyd edilməlidir ki, istehsalatın, nəqliyyatın, kənd təsərrüfatının kimyalaşdırılması inkişaf etdikcə, ətraf mühitin mühafizəsi təbiətin qorunması və onun ehtiyatlarından səmərəli istifadə böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Elektrokimyanın ətraf mühitin qorunmasına göstərə biləcəyi üç mühüm sahələri qeyd etmək, ayırmaq lazımdır.

1. Ətraf mühiti çirkləndirməyən, tullantısız istehsalın yaradılması və qurulması
2. Suyun reagent iştirak etmədən təmizlənməsi üsullarının işlənilməsi
3. Yer in torpaq örtüyünün, su və hava hövzələrinin təmizliyinə nəzarətin optimal üsullarının yaradılması

Mühiti çirkləndirməyən yüksək səmərəliliyə malik enerji mənbələrinə kimyəvi cərəyan mənbəni göstərmək lazımdır. Akumulyatorlar və yanacaq elementləri əsasında atmosferi çirkləndirən daxili yanacaq mühərrikli avtomobilləri elektromobillərlə əvəz etmək mümkündür.

Böyük həcmli kimya istehsalından birini xlorlaşdırma üsulu ilə xlor üzvi birləşmələrin istehsalı təşkil edir.

Bu proses zamanı tullantı məhsulu kimi xlor üzvi maddələrlə çirklənmiş xlorid turşusu alınır. Sənayedə bu turşunun təmizlənməsinin elektrokimyəvi üsulu işlənmişdir ki, onun tətbiqi ilə mühüm məhsullar olan dixloretan efilenxlorhidrin, propilenxlorhidrinin alınması mümkün olmuşdur.

Kükürlü filizlərin elektrokimyəvi üsulla işlənməsi, ətraf mühitin kükürlü qazlardan çirklənməsinin qarşısını alır. Elektrokimyəvi üsullar CO₂ işlənməsi qarışqa, oksalat turşuları, oksiturşuları, formaldehid kimi qiymətli maddələrin alınmasına imkan verir.

Suların təmizlənməsində elektrokimyəvi üsulların tətbiqinin xüsusi əhəmiyyət kəsb etməsi qeyd edilməlidir. Burada elektroflotasiya, elektrokoagulyasiya, elektrodializ və digər üsullar üzərində dayanılmalıdır. Elektroflotasiya zamanı bərk asılqan hissəciklərin çıxarılması qaz qabarcıqları ilə təmizlənən məhlulun elektrolizi zamanı həcmi fazadan səthə doğru keçirilməsi sayəsində olur. Bu zaman təmizlənmə adi flotasiya üsulu ilə aparılan təmizlənmə ilə müqayisədə daha yüksək dərəcədə olur, ona görə ki, elektrofiltrasiya zamanı qabarcıqlar kiçik ölçüdə alınır.

Elektrokoagulyasiya üsulunda dəmir və ya alüminium elektrodlardan istifadə olunur, həllolma zamanı hidrokksidlər əmələ gəlir, çöküntü şəkilində ayrılır.

Elektrodializdə katod kotionit diafraqna, anod isə anionit diafraqna arasında yerləşdirilir. Elektrik cərəyanı verdikdə məhlulun orta hissəsindən kationlar katoda, anionlar isə anoda doğru gedirlər. Nəticədə, məhlul duzsuzlaşır, müəyyən şəraitdə kolloid hissəciklər də xaric olur.

Elektrokimya ətraf mühitin vəziyyətinə nəzarət etmək üçün geniş üsullara malikdir. Elektrokimyəvi prinsiplər əsasında işləyən onlarla müxtəlif düzləndiricilər hazırlanmışdır ki, onların vasitəsilə qaz və maye mühitdə oksigenin, karbon qazının miqdarını təyin etməyə imkan verir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Антропов Л.И. Теоретическое электро химия. Москва, “Высшая школа” 1984.
2. Ağdamski T.Ə. Elektrokimya, Bakı, 2009.

Т.А.Агдамски, Ш.А.Мамедова, Э.М.Шафиева, С.М.Аббасзаде

Связь изучения главы электрохимии с защитой окружающей среды

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена исследованию направлений воздействия электрохимии на защиту окружающей среды.

T.A. Agdamski, Sh.A. Mammadova, E.M.Shafiyeva, S.M.Abbaszade

Contact the head of the study of electrochemistry to environmental protection

SUMMARY

The article is dedicated to investigation of influence ways electrochemistry on environmental protection.

Açar sözlər: elektrokimya, fiziki kimya, elektroliz

Ключевые слова: электрохимия, физическая химия, электролиз

Key words: electrochemistry, physical chemistry, electrolysis